

DIFFERENTIËREN IN DE KLAS

Je wilt dat jouw onderwijs zo effectief mogelijk is. Dat doel bereik je sneller naarmate je lessen beter aansluiten op elk van je studenten, inclusief hun verschillen. Maar welke verschillen zijn het relevantst? En waar moet je precies op letten als je daarop probeert in te spelen; als je wilt 'differentiëren in de klas'?

KEN DE RELEVANTE VERSCHILLEN

Studenten verschillen op heel veel vlakken. Om te kunnen differentiëren in de klas, is het belangrijk om te weten welke verschillen er tussen hen zijn. Hieronder zie je degene waarmee je vooral rekening moet houden, bijvoorbeeld door je instructie en verwerkingsopdrachten zó op die verschillen af te stemmen dat elke student volop succeservaringen opdoet en optimaal leert.

Beheersingsniveau. Waar staat je student ten opzichte van zijn einddoel? Hoe dicht is hij bijvoorbeeld bij zijn beoogde 'eindgedrag'? Of bij zijn nagestreefde 'beheersingsniveau': de mate waarin hij bepaalde kennis of skills moet hebben aan het einde van een les of periode?

Leervoorkeur. Hoe leert je student het liefst? Wil hij de kunst bijvoorbeeld afkijken van anderen en dus leren van voorbeelden? Of oefent hij liever eerst zelf en leert hij het liefst van feedback? En wil hij graag zelfstandig kennis verwerken of doet hij dat liever in een groep?

Toekomstig werkveld. Je studenten bereiden zich allemaal voor op hetzelfde beroep, maar niet per se op hetzelfde werkveld. In welk werkveld en welke (of welk soort) organisatie belandt je student? En wat moet hij kennen en kunnen in die specifieke context?

Belevingswereld. Hoe kijkt je student naar de wereld en zijn eigen leven? Wat vindt hij leuk of stom, waar liggen zijn interesses of desinteresses en hoe wordt zijn perspectief gekleurd door zijn achtergrond (zijn cultuur, gezin, woonplaats, wijk, et cetera)?

BEPAAAL HOE JE DIFFERENTIEERT

Je kunt op diverse manieren inspelen op de verschillen tussen studenten in je klas. Die manieren sluiten elkaar zeker niet uit; je kunt ze combineren. Hieronder een aantal manieren om te differentiëren:

Pas het leertempo aan. Sommige studenten hebben meer tijd nodig om iets te leren of te verwerken. Die kun je bijvoorbeeld een extra huiswerk- of voorbereidende opdracht geven. Of je past de opdracht aan, bijvoorbeeld door meer tussenstappen toe te voegen. Andere studenten hoeven niet alle opdrachten te maken of kunnen zelf een planning te maken voor hun opdrachten.

Pas je instructie aan. Sommige studenten kunnen al na een korte instructie van start, andere hebben wat meer uitleg nodig. Ook het type instructie kan verschillen. Je kunt bijvoorbeeld de keuze maken voor een instructie-met-voorbeeld op papier, in een (online) leeromgeving of via een uitlegvideo. Ook kun je kiezen voor een plenaire uitleg of een uitleg in kleinere groepjes.

Pas de verwerking aan. Geef je student een opdracht die goed past bij het niveau van kennis en skills dat hij op dat moment beheerst (een oefening die op dat moment niet te moeilijk en zeker ook niet te makkelijk voor hem is), leervoorkeur, toekomstig werkveld en/of belevingswereld. Laat hem eventueel ook zelf een uitdaging kiezen die bij hem past.

Fijner is niet altijd beter. Het is goed om rekening te houden met de leervoorkeuren van studenten, Maar dat betekent niet dat je hen alleen maar moet laten doen wat zij leuk vinden. Ook stappen die hun tegenstaan, zijn nodig om hun leerdoelen te halen. Sterker nog: leren is nu eenmaal vaak oncomfortabel en kan frustreren.

Als studenten alleen maar doen wat ze leuk vinden, blijven ze veelal in hun comfortzone. Dan herhalen ze wat ze al beheersen. Ook passen niet alle verwerkingsmanieren bij het te behalen doel. Zo kan iemand een hekel hebben aan het schrijven van een beschouwing. Maar de enige manier om een beschouwing te leren schrijven, is door dit te doen. Vragen stellen, fouten maken, feedback krijgen en verwerken; het is allemaal onderdeel van het leerproces.

VERZAMEL DE JUISTE INFORMATIE

Je kunt alleen écht goed differentiëren als je per student alle benodigde informatie of 'data' hebt. Dit betekent dat je ...

... een nulmeting houdt. Stel aan het begin van elke lesperiode zo precies mogelijk vast wat zijn beheersingsniveau, leervoorkeur, toekomstig werkveld en belevingswereld zijn. Om dat beheersingsniveau te meten, kun je tests, quizzen of andere tools gebruiken. Voor de rest is het nodig dat je persoonlijk en geïnteresseerd contact maakt met je student en de benodigde informatie uit die gesprekken haalt. Hier kun je ook werkvormen voor gebruiken. Het is goed te beseffen dat iemands beheersingsniveau, leervoorkeur, toekomstige werkveld en belevingswereld geregeld kunnen veranderen;

... monitort en bijstuurt. Houd per student bij hoe hij zich ontwikkelt. Zeker op het gebied van zijn beheersingsniveau, maar ook op de andere vlakken. Doordat je zijn ontwikkeling bijhoudt, kun je jouw aanpak waar nodig bijsturen. Misschien heeft je student bijvoorbeeld extra opdrachten nodig, een aangepaste uitleg en/of een ander type oefeningen. Door steeds te monitoren kun je dat op tijd aanbieden. Online lesmateriaal dat zo'n monitorfunctie bevat, zoals eDition van ThiemeMeulenhoff, kan hierbij heel nuttig zijn.

... de vervolgstappen kent. Weet niet alleen welk soort kennis en vaardigheden je student nú nodig heeft. Weet ook wat hij straks moet kennen en kunnen, wanneer hij weer een stap dichterbij zijn leerdoelen staat. Wat heeft hij dán nodig aan theorie of beroepshouding, -visie- en vaardigheden, inclusief soft skills? Zorg dat je alles gereed hebt om hem die vervolgstappen te laten zetten en geef hem daar waar gewenst een inkijkje in. Zo is hij alvast een beetje voorbereid op het leertraject dat eraan komt.

VIND DE BALANS MET DE GROEP

Differentiatie richt zich vaak sterk op individuele studenten. Toch geef je geen privés; je hebt te maken met een groep. Het is de kunst om te kijken hoe het ontwikkelplan van iedere afzonderlijke student past in je lessen voor die groep. Zo kun je besluiten om een deel van je les klassikaal te geven, omdat een bepaalde uitleg zowel qua inhoud als qua vorm bij ál je studenten past.

Zie de verschillen in de klas ook als leerpotentieel. Studenten kunnen veel leren van leeftijdsgenoten die anders in het leven staan en kunnen gebruikmaken van elkaars kennis en kunde. Sommige kennis en skills leren ze daarnaast het best aan via interactie, zoals in rollenspellen of duo-opdrachten.

Schoolvisie en teamwork. Niet alleen de student is deel van een groep. Jij als docent bent dat ook. Jouw 'groep' is iedereen die meewerkt aan de opleiding van je studenten: van je collega-docenten tot de (stage)organisaties in het veld. De impact van differentiatie is groter als er tussen jullie eensgezindheid en samenwerking is. Als je school bijvoorbeeld een visie heeft waar differentiatie deel van uitmaakt, als er intern draagvlak is voor die visie en als er voldoende afstemming is tussen docenten over monitoring en begeleiding.

Lukt het je om ook stageaanbieders mee te nemen in deze afstemming? Dan maakt dat je onderwijs nóg beter!

BLIJVEN LEREN

Deze lesbrief kwam mede tot stand dankzij Shauna Plompen. Zij is op ROC van Flevoland docent Omgangskunde/Pedagogiek en Projectleider Hybride Onderwijs. Met haar eigen bedrijf Blijven Leren helpt ze daarnaast leraren en onderwijsteams om met een goed gevoel voor de klas te staan.